

Mbo biedt kansen voor starters, herstarters en doorstarters

De arbeidsmarkt verandert steeds sneller. Door technologische ontwikkelingen veranderen banen in het middensegment van de arbeidsmarkt. Nieuwe komen erbij terwijl anderen juist verdwijnen. Lange arbeidsrelaties maken plaats voor kortere. Succesvol kunnen meebewegen met deze veranderingen in het belang van de arbeidsmarkt en economie vraagt van werkenden flexibiliteit en pro-activiteit. Eigenaar blijven van je eigen loopbaan vraagt continu aandacht voor je ontwikkeling – of je nu starter, herstarter of doorstarter bent. Je ontwikkeling houdt niet op als je als beginnend beroepsbeoefenaar de arbeidsmarkt betreedt.

Starter

Je bent een *starter* als je als jongere, aansluitend op het voortgezet onderwijs, een diplomagerichte beroepsopleiding in het middelbaar of hoger beroepsonderwijs volgt, of een wetenschappelijke opleiding aan een universiteit. In 2016 starten 104.000 jongeren vanuit het voortgezet onderwijs in het mbo en leggen de basis om (na diplomering of een vervolgopleiding) hun plek te vinden op de arbeidsmarkt en in de maatschappij (drievoudige kwalificering). Ongeveer 9.000 van deze instromende jongeren volgen de beroepsbegeleidende leerweg (bbi), alle anderen de beroepsopleidende leerweg (bol).

Herstarter

Je bent een *herstarter* als je als (jong)volwassene het onderwijssysteem echt hebt verlaten - al dan niet met diploma - en toch een andere of hogere opleiding wenst of gedurende een aantal jaren niet actief bent geweest op de arbeidsmarkt. Dat kan komen door verschillende omstandigheden, bijvoorbeeld een ongelukkige studiekeuze, pech op de arbeidsmarkt en/of persoonlijke problemen op jonge leeftijd. Zo'n 138.000¹ jongvolwassenen (tussen de 23 en 27 jaar) zitten vast in werkloosheid of baantje-in-baantje-uit. Bijna de helft daarvan mist een startkwalificatie. De andere helft mist aansluiting op de arbeidsmarkt.

Doorstarter

Je bent een *doorstarter* als je op latere leeftijd besluit jezelf verder op-, bij- of om te scholen, al dan niet met steun van je werkgever: ontwikkelen met het oog op de toekomst. En dat kan op vele manieren, zowel richting een ander of hoger diploma als informeel of naar een of meer certificaten. Cijfermatig zijn herstarters en doorstarters niet gemakkelijk uit elkaar te halen. Feit is dat in 2016 52.000 werkenden en werkzoekenden zich inschreven in een diplomagerichte mbo-opleiding en dat

¹ Bron: Eimers, T., Keppels, E. & Woude, S.L., van der, (2016) Perspectief op 23-plus

niet aansluitend op hun opleiding uit het voortgezet onderwijs deden. Feit is ook dat nog veel meer werkenden en werkzoekenden zich op een andere manier scholen, hetzij informeel, hetzij bij een publieke aanbieder (via contractonderwijs), hetzij bij een private opleider.

Wat heeft het mbo starters, herstarters en doorstarters te bieden?

Het Nederlandse mbo heeft een sterke, duurzame relatie met het landelijk georganiseerde en regionale/sectorale bedrijfsleven. Door hun wettelijke plicht erkende stages voor studenten te garanderen, weten mbo-scholen als geen ander waar kansen liggen en waar interessante nieuwe ontwikkelingen in de stad of omringende regio aan de orde zijn.

Het mbo is voor het overgrote deel van onze beroepsbevolking (ruim 40 procent heeft een mbo-diploma) de sleutel tot een leven lang ontwikkelen. Samen met het bedrijfsleven en landelijke en regionale overheden voelen mbo-scholen de uitdaging om starters, herstarters en doorstarters op mbo-niveau weerbaar te maken en te houden voor de arbeidsmarkt van vandaag en morgen. Scholen kunnen dit niet alleen. Een leven lang ontwikkelen vergt een leercultuur waarbij scholen, bedrijven en studenten een kennisinfrastructuur met elkaar onderhouden, waardoor op-, bij- en omscholing logisch is voor werknemers en waarbij werkgevers en scholen een daarbij passende infrastructuur onderhouden.

Pleidooi voor een stevige agenda

Voor het verder versterken en het duurzaam borgen van een leven lang ontwikkelen is een stevige agenda nodig. Met dit position paper neemt de MBO Raad het initiatief bij te dragen aan deze agenda die zich moet richten op werk, innovatie en een krachtige regionale economie waarbij scholings- en ontwikkelmogelijkheden cruciaal zijn. Een agenda die niet alleen inspeelt op de veranderingen op de arbeidsmarkt maar ook in de maatschappij. Die bijdraagt aan kansengelijkheid door betere en gelijkwaardige kansen voor iedereen. Een agenda die uitnodigt tot samenwerking tussen vele partijen: onderwijs (publiek, privaat), gemeenten, provincies, uitkeringsinstanties, bedrijven, uitzendorganisaties, vakbonden, etc. Met als focus bijdragen aan de verdere ontwikkeling van weerbare starters, herstarters en doorstarters.

De bouwstenen van een gezamenlijke agenda

1. De MBO Raad gaat er - met veel anderen - vanuit dat het toekomstige overheidsbeleid voor starters, herstarters en doorstarters door alle betrokken departementen goed op elkaar wordt afgestemd en daardoor minder versnipperd raakt. Dat is nodig om in samenhang te zorgen voor ontschotting van financiële middelen en effectief een beroep te kunnen doen op de creativiteit van duizenden professionals in de regio.
2. De beroepen van morgen kennen we lang niet altijd. We weten wel dat we in het mbo nog sneller en flexibeler moeten kunnen handelen. Soms omdat de beroepen zelf snel veranderen. Soms omdat de ene regionale arbeidsmarkt toch iets anders nodig heeft dan een andere regio. In de balans

tussen een helder en eenduidig diploma en gepaste differentiatie met het oog op de arbeidsmarkt zullen mbo-scholen samen met bedrijfsleven hun beroepsopleidingen waar nodig toesnijden op de toekomst van bijvoorbeeld multitask jobs en cross-sectorale ontwikkelingen. Dat doen we in regionale netwerken én op nationaal niveau in de Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB).

3. In het belang van starters is het zaak te blijven investeren in uitmuntend initieel beroepsonderwijs met zijn kwalificerende beroepsopleidingen (niveau 2), vak- en middenkaderopleidingen op niveau 3 en 4, specialistische opleidingen op niveau 4 en associate degree-opleidingen. Altijd dicht tegen de arbeidsmarkt aan door actieve betrokkenheid van het bedrijfsleven via stages en via docenten/instructeurs die veelal hun eigen werkervaring hebben opgedaan in datzelfde bedrijfsleven. Het voortgezet onderwijs heeft in dit licht een *oriënterende en algemeen vormende* functie. Het middelbaar en hoger beroepsonderwijs heeft een *beroepsvormende en beroepsgerichte* functie en (ten dele) een *onderhoudsfunctie*. Het is belangrijk om deze functies én goed te scheiden én als basis te gebruiken om goed samen te werken in het onderwijs. Vanzelfsprekend mag van het mbo het maximale worden verwacht om de overgangen tussen vmbo, mbo en later eventueel hbo zo goed mogelijk te organiseren. Samenwerken en goede afstemming zijn daarbij van groot belang.

4. Specifiek voor herstarters, waaronder uitvallers, is het van belang de entree- en vavo-opleidingen stevig te kunnen positioneren als basis voor ongediplomeerde (jong)volwassenen richting (alsnog) een beroepsopleiding of richting (voor hen passend) werk op de arbeidsmarkt. De mbo-scholen vragen daarvoor ruimte en hulp. Het is functioneel dat studenten voor deze specifieke opleidingen kunnen profiteren van de kracht van een beroepsgerichte opleidingsinfrastructuur.

5. Voor zij die zich onvoldoende taalvaardig weten, inburgeraars en vluchtelingen zijn geïntegreerde trajecten waarin gelijktijdig aan taal en het beroep wordt gewerkt, kansrijk. Het is belangrijk dat hier meer ruimte voor komt, onder andere door de samenwerking tussen gemeenten, voortgezet onderwijs en beroepsonderwijs gemakkelijker te maken. In het belang van een zo volwaardig mogelijke maatschappelijke participatie van alle burgers in Nederland is het verder nodig de doorgeschoten marktwerking te herstellen.

6. De MBO Raad vindt het een absolute prioriteit om met elkaar het fenomeen 'startkwalificatie' onder de loep te nemen. Voor niveau 2-opleidingen in het mbo geldt namelijk dat ze steeds vaker niet duurzaam genoeg kwalificeren voor een carrière op de arbeidsmarkt. En eenzelfde waarneming is op zijn plaats voor een havist of vwo-er die zich niet verder ontwikkelt. Gelijke kansen betekent in ieder geval dat iedere starter maximaal gestimuleerd wordt een kansrijke initiële beroepsopleiding tot minimaal niveau 3 van het mbo te volgen en te halen. Vormgeving van onderwijs, studievoorziening en de bekostiging van voortgezet onderwijs en beroepsonderwijs zijn daarbij richtinggevend. Ook

moet het behalen van verschillende diploma's (stapelen) om de kansen² op de arbeidsmarkt te vergroten mogelijk zijn en moet de wetgeving dit stimuleren in plaats van ontmoedigen.

7. Het is zaak om herstarters en doorstarters via een vorm van transparante en toegankelijke *leerrechten* toegang te blijven geven tot een (duale) vervolgopleiding (op maat) tot en met niveau 4 in het mbo, c.q. associate degree. Het moet vanzelfsprekend zijn dat we als samenleving willen investeren in een beter diploma voor herstarters en doorstarters die hun schouders eronder zetten om ook op termijn een inkomen te verdienen waarmee ze zichzelf en/of een gezin kunnen onderhouden. En zo ook weer de kansen van hun kinderen kunnen vergroten.

8. Uit de cijfers³ blijkt dat herstarters en doorstarters die een diplomagericht traject willen volgen dat vooral via de beroepsbegeleidende leerweg (bbl) willen doen. Dat stelt hen namelijk in staat ook een eigen inkomen te genereren. Wetgeving laat hier weinig ruimte voor maatwerk. Daarom gaan onderwijs en sociale partners via SBB concrete voorstellen doen voor een nét iets ander bbl-diploma voor een herstarter en doorstarter dan voor een starter. Het is daarbij de uitdaging de goede balans te vinden tussen de waarde van het diploma en wat relevant is voor de weerbaarheid van de werknemer en werkzoekende op de arbeidsmarkt. In de vormgeving moeten hybride leeromgevingen, waaronder afstandsonderwijs, mogelijk zijn. En het uitsmeren van een opleiding over een langere periode, of juist het tegenovergestelde: de inrichting van geconcentreerd vormgegeven 'zomerscholen'.

9. Herstarters en doorstarters zitten niet altijd te wachten op een compleet diplomagericht traject. Ze hebben daarnaast behoefte aan andere (in)formele vormen van scholing. Het moet voor hen mogelijk zijn *certificaten* te halen, deels als arbeidsmarktgericht doel op zich en deels om daarmee alsnog een flexibel maatwerktraject richting een diploma te kunnen volgen. Voor zover certificaten afgeleid worden van de nationale kwalificatiestructuur geldt dat iedereen moet kunnen vertrouwen op de kwaliteit van de examens ervan. Het is hierbij belangrijk dat de overheid duidelijke taal spreekt over de wijze waarop deze certificaattrajecten - apart van het reguliere onderwijs - worden bekostigd en qua kwaliteit geborgd. Alle partijen, zowel publieke als private aanbieders, hebben namelijk baat bij heldere spelregels. Via SBB doen onderwijs en sociale partners graag voorstellen op dit terrein.

10. Bij heldere spelregels hoort dat de financiering van het onderwijs voor diplomagericht beroepsonderwijs gescheiden is en blijft van de financiering van certificaatgerichte en andere vormen van scholing. De inzet van persoonlijke ontwikkelingsbudgetten ziet de MBO Raad daarbij als

² <https://www.mboraad.nl/nieuws/onderwijs-en-bedrijfsleven-slaan-handen-ineen-voor-kansengelijkheid>

³ Bron: Eimers, T., Keppels, E. & Woude, S.L., van der, (2016) Perspectief op 23-plus

kansrijk, mits een eerstvolgend kabinet daar dan ook echt de (fiscale) schouders onder zet. Van een persoonlijke ontwikkelingsbudget kunnen (doelgroepgerichte) vouchers onderdeel uitmaken, maar net zo goed individuele leerrekeningen (uit cao-afspraken) en mogelijkheden die individuele werkgevers bieden. De MBO Raad wacht de voorstellen af van de Commissie Vraagfinanciering mbo en de Sociaal Economische Raad verderop in het voorjaar.

11. Een serieuze agenda voor een leven lang ontwikkelen is kansloos zonder inzicht, stimulans en laagdrempelige toegang tot mogelijkheden en middelen. Herstarters en doorstarters moeten bijvoorbeeld gemakkelijk via DigiD hun leerrechten en persoonlijke ontwikkelingsbudget kunnen inzien. Daarnaast kunnen ze baat hebben (de afweging ligt bij het individu) bij betekenisvolle ontmoetingen met professionals uit onderwijs en arbeidsmarkt, met één focus: duurzame participatie door werk. En doorontwikkeling is daarbij zeker geen doel op zich.

Daarom werken mbo-scholen samen met andere partijen op dit moment een initiatief uit voor 35 regionale Perspectiefcentra waar her- en doorstarters naar binnen kunnen lopen voor (bijvoorbeeld) een competentie- en loopbaancheck, voor informatie over wat er op de regionale arbeidsmarkt gebeurt en waar kansen liggen, voor het aanleggen van een portfolio en mogelijk ook voor opleidings- en ontwikkeladviezen. Wij zijn ervan overtuigd dat in een lokaal goed vindbaar Perspectiefcentrum (als een landelijk herkenbaar 'merk' zoals ook de bibliotheek dat is) een sleutel tot succes ligt voor de daadwerkelijke realisatie van de agenda.

Samenvattend

Een stevige agenda voor een leven lang ontwikkelen helpt starters, herstarters en doorstarters vooruit. En daarmee ook de Nederlandse arbeidsmarkt, economie en samenleving. Werk staat voorop. Kansrijke ingrediënten van deze agenda staan niet los maar in samenhang tot elkaar en verdienen een integrale aanpak, zowel nationaal als regionaal. Mbo-scholen nemen, samen met veel andere partijen, de handschoen op. Als het aanstaande kabinet straks investeert in transparante leerrechten en persoonlijke ontwikkelingsbudgetten, heldere afspraken maakt met partijen over certificaten en serieus het persoonlijke, arbeidsmarktgerichte advies aan werkenden en burgers op regionaal niveau wil laten vormgeven, zijn we op de goede weg. Alleen kunnen we het niet, wel samen.